

ב. פרס עליה בגד לצורכו, כגון לייבשו; יש סוברים שהרי זה כלנאותה [אלא שצריך להסירו כשהבגד יבש, שלא יאמרו מסכך זה בדבר המקבל טומאה]. ויש אוסרים (ער"ן. וכן נקטו הפוסקים למעשה שיש להחמיר).

ב. אסור לישן תחת סדין הפרוס על קינופות המטה [= ארבעה מוטות לארבעת צדי המטה, וכלונסאות ביניהם וסדין פרוס עליהם], ואפילו אין הקינופות גבוהות עשרה טפחים מהמטה. באופן זה שאין בגובה עשרה, אין אסור אלא מדרבנן. וצריך עיון שיעורו, והאם אסור גם בפחות מארבעה טפחים (עפ"י חזון איש קג, יח. וע' פנ"י). מותר לישן תחת נקליטי המטה [= שני מוטות באמצעה, והסדין פרוס על הכלונס שביניהם] לפי שאין לה גג טפה. ובלבד שלא יהיו גבוהים עשרה טפחים מהמטה, כי אז אסור (מדרבנן, אבל מעיקר הדין כשרה, דקיימא לן שפועי אהלים לאו כאהלים דמו. תוס'). הרמב"ן והר"ן פירשו בדעת הר"ף שלהלכה מותר לישן תחת נקליטים אפילו גבוהים עשרה, כי שיפועי אהלים אינם כאהלים כלל, אף לא כאהל עראי. וכן דעת הרמב"ם. ואילו בעל המאור והריטב"א כתבו בדעת הר"ף לאסור. וכן נקט הר"ן. וכן כתבו הפוסקים להחמיר בדבר (ע' באור הלכה תרכו, ג).

ג. נויי סוכה אין ממעטים בסוכה, שאם גבוהה מעשרים אמה והם ממעטים אותה מעשרים – פסולה. ואם גבוהה עשרה טפחים והם ממעטים אותה מעשרה – כשרה (רש"י ותוס'). אמר רב אשי: ומן הצד ממעטים (שהרי אין בה כשיעור שייכנס ראשו ורובו ושלחנו).

דפים י – יא

יח. א. מהו לישן בכילה בסוכה?

ב. מהו לישן תחת המטה בסוכה?

א. אמר רב יהודה אמר שמואל: מותר לישן בכילה בסוכה אף על פי שיש לה גג, והוא שאינה גבוהה עשרה טפחים. ובאר ששונה זה מסדין הפרוס על קינופות המטה, כי הכילה אינה קבועה (בחזקה. רש"י) כמו הקינופות ואינה חשובה 'אהל'. רבה בר רב הונא דרש התר אפילו יש בה עשרה, כרבי יהודה שסבר לא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע. הלכה כשמואל, שכן סוברים כמה אמוראים (עפ"י רי"ף, תוס' כאן ולהלן כו. ריטב"א ורא"ש). ורי"צ גיאות החמיר אפילו בשאינה גבוהה עשרה [נקט שבוה נחלקו שתי הלשונות ופסק כלשנא בתרא].

כילת חתנים שאין לה גג; לפי לשון אחת התיר שמואל לישון בה אפילו גבוהה עשרה. ואינה דומה לנקליטים, כי הם קבועים יותר.

א. כתבו התוס' שלשון ראשונה חולקת וסוברת שאסור (מדרבנן) אף בכילת חתנים אם גבוהה עשרה. (ומדברי הרמב"ן והרא"ש משמע לכאורה שאין מחלוקת לדינא בין שתי הלשונות. ובחזו"א (קנז, סתם כדברי התוס').

ולפי דעת רבי אליעזר (יט): שיפועי אהלים כאהלים, ודין כילה שאין לה גג ככילה שיש לה גג (עפ"י משמעות הסוגיא להלן יט:).

להלכה כתב הרי"ף שמותר לישן בכילה שאין לה גג טפח אפילו גבוהה עשרה. וכן פסק בשלחן ערוך (תרכו, ב). וכתב המגן-אברהם שאם יש בפחות משלשה טפחים סמוך לגג רוחב טפח – דינה ככילה שיש בגגה טפח. ועוד כתבו על פי האגודה שאין התר אלא כשהסדינים מגיעים עד לקרקע, אבל אם גבוהים מן הקרקע טפח או יותר – אסור (מובא במשנ"ב שם. וע' גם חזו"א קנ, יח).

ב. גובה עשרה נמדד מהקרקע שבו נעוצים המוטות, ואם הם יוצאים מהמטה – מודדים מהמטה עד הגג (עפ"י פרי מגדים תרכו סק"ב [ור' בלשון רש"י]. וע"ש במשנ"ב).

ב. הישן תחת המטה בסוכה – לא יצא ידי חובתו. ופירש שמואל: במטה גבוהה עשרה [ואעפ"י שעשויה לגבה ולא להאחלה, נחשבת 'אהל']. רבי יהודה מתיר, שסבר סוכה דירת קבע ואין אהל עראי בא ומבטל אהל קבע. וכן נקט רבה בר רב הונא (אבל אין הלכה כדבריו. תוס' כאן ולהלן כו.).
התוס' (כ: ד"ה הישן) נסתפקו לומר שמא ישנן דעות אמוראים שאפילו בשאין המטה גבוהה עשרה אסור לישן תחת המטה בסוכה.

ט. הישן בכילה ערום – מהו להוציא ראשו החוצה ולקרוא קריאת שמע? ומה הדין כיוצא בזה בבית כשמוציא ראשו חוץ לחלון?

אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל: הישן בכילה ערום, מוציא ראשו חוץ לכילה וקורא קריאת שמע. ודוקא כשאינה גבוהה עשרה (שאו נחשבת הכילה ככיסוי), אבל גבוהה עשרה – לא יקרא. ובבית, אפילו אינו גבוה עשרה לא יעמוד אדם בתוכו כשהוא ערום ויוציא ראשו חוץ לחלון ויקרא, כיון שהוא קבוע, לעולם אינו נידון ככיסוי אלא כ'אהל'.

א. יש אוסרים אפילו בכילה שאינה גבוהה עשרה – משום לבו רואה את הערוה (עפ"י ברכות כה). וכן נקטו הרי"ף הראב"ד והתוס' להלכה [אא"כ יש כיסוי על לבו או חגורה המפסקת בין לבו לערוה. ע' מגן אברהם עג סק"ג; חזו"א טז, ב-ג. וע"ע שם ס"ק יא]. ואם יוציא את לבו מהכילה גם כן אסור מפני שראשו ורובו בחוץ וכאילו כולו בחוץ (מגן אברהם שם. לא הבנתי מה טעם אין דנים את הכילה ככיסוי על ערותו).

ב. נראה שהוא הדין לענין הרחקה מצואה, שאם היא בבית והוציא ראשו חוץ לחלון – אסור לקרוא, שראשו הולך אחר רובו (מגן אברהם שם. ומשמע שאם יוציא ראשו ורובו מותר).

דף יא

כ. א. הדלה על הסוכה ענפי עצים וסיכך על גבם – מה דינה?

ב. האם קציצה או חיתוך נחשבים מעשה במקום שהצריכה תורה 'עשייה'?

א. הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס (מין צמח מטפס) וסיכך על גבה – פסולה. ואם היה הסיכוך הרבה מהם – כשרה. והעמידו זאת (ט): בשחבתם (רש"י: השפילם) את ענפי האילן, שאם לא כן מצטרף סכך פסול עם סכך כשר ופסולה.

הדלה עליה את האילן וקצץ את הענפים – כשרה. לדעת שמואל (ולדברי רב יוסף אף רב אמרה) אין די בקציצה אלא צריך לנענע הענפים שקצץ, משום 'תעשה' – ולא מן העשוי, ולרב (כדברי רב הונא) אין צריך לנענע.

ואף לדבריו, אם הענפים שקצץ מעורים עדיין בקליפתם באילן או שקציצתן אינה ניכרת (ע"ש"י תוס') – צריך לנענע.

א. שיטת התלמוד והאמוראים כשמואל, הלכך להלכה צריך לנענע (ע"פ"י רי"ף, תוס' ועוד).
ב. הרמב"ם (ה"ב) והסמ"ג כתבו שאפילו היה הסכך הכשר מרובה, צריך לקצץ הענפים. [ולשיטה זו, אם היה הסכך מרובה מהענפים די בקציצה ללא נענוע, ואם לא היה מרובה צריך לנענע. ע"פ"י רא"ם וכסף משנה]. לדעה זו אין מועיל ביטול סכך פסול בסכך כשר. אך אין נראה כן דעת הרי"ף וש"פ, אלא כשר על ידי חבטה אף בלא קציצה, ואף משלים את השיעור הנצרך לסכך אם הוא מעורב ממש ואינו ניכר (ע"פ"י או"ח תרכ"א ובבאה"ל). ואם הוא ניכר לעצמו, צריך שיהא בסכך הכשר כדי שיעור בלא ענפי האילן (ע"ש).

ולדעת רבנו תם (וכן נקטו התוס' וכן נראית לכא' דעת הרשב"א בתשובה קצ"ו), אפילו כשאין הסכך מרובה על ענפי האילן לא נפסלה הסוכה [כאשר יש בסכך הכשר כדי צלתה מרובה מחמתה] אלא אם הדלה ואחר כך סיכך, אבל סיכך את הסוכה כראוי ואחר כך הדלה את האילן – כשרה. ושאר ראשונים חולקים.

ג. יש אומרים שהעושה סוכתו תחת תקרת הבית והסיר התקרה – צריך לנענע הסכך משום 'תעשה ולא מן העשוי' [ולדעה זו, כשאמרו קצצן צריך לנענע, היינו לא רק את ענפי האילן אלא גם את הסכך. ע' הגהות אשר"י]. ואולם הסכמת הופסקים להכשיר (כן נקט הרמ"א תרכ"ב). ואולם יש מחמירים בעושה סוכתו תחת גג העשוי להפתח ולהסגר, מפני שאין פתיחת הגג נחשבת מעשה גמור כי עשוי הוא להיפתח ולהיסגר (ע"פ"י ב"ח, מג"א וא"ר וש"א. מובא במשנ"ב תרכ"ח). והרמ"א (שם) כתב להקל.

ולדברי הכל אם כשעשה הסוכה היתה חשופה לאויר ורק אחר כך סגר את הגג, די בפתיחת הגג ואין צריך מעשה בסכך עצמו (משנ"ב שם סקי"ט).

ד. ה'נענוע'; פרש רש"י ועוד ראשונים שיגביה כל ענף לבדו ויחזור ויניחנו לשם סיכון. ומסתימת כמה פוסקים נראה שמוזים ממקומם ואין צורך להגביה אחד אחד. וכן כתב הב"ח. ומדברי המשנה ברורה (תרכ"ח) נראה שמצריך להגביה ולהניח דוקא. כן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח קמ), ופסק שם שבמקרים שצריך לנענע משום חומרא או משום חשש לדעות מקצת מן הפוסקים [כגון במסכת תחת גג העשוי להפתח] יש לסמוך שמועיל לנענעם ללא הגבחה כל אחד לבדו.

[לכאורה היה נראה שמה שכתב רש"י 'כל אחד לבדו' לא בא לאפוקי כשמגביה כמה ענפים ביחד אלא רצונו לומר שאין צריך להסיר הסכך כולו ולסתור הסוכה רק יכול להגביה כל ענף וענף, אבל ראוי להגביה ענפים מספר ולהניחם. וא"כ נראה שהזוה למקום אחר כמוה כהגבהה. וכן יש להוכיח מדברי המשנ"ב שאעפ"י שהביא לשון רש"י כנ"ל, כתב במקום אחר (תרכ"ט ס"ק מד) כדברי הב"ח שהזוה היינו נענוע. וע"ע מצות ראה סי' קמח].

ב. כנוצר לעיל, נחלקו רב ושמואל [וגם לוי סבר כשמואל] האם קציצתם / פסיקתם זוהי עשייתם אם לאו. ונוגע הדבר לסוכה שהדלה עליה את האילן, וכן לציצית שהטיל בבגד חוט אחד ארוך ולא חתכו עד לאחר שכרך וקשר, או שהטיל לשתי קרנות בבת אחת ואחר הכריכות והקשירות הפריד החוטים זה מזה [אבל אם כשתלאם בבגד היו מחוברים וחתכם קודם שקשר – כשר אף לדעת שמואל, שאין צריך כנף (ולא שתיים) בשעת תליית הפתילים].